Sortzaileen mezuz

Gaur bertan hasiko dira Gernikan Euskalarien Nazioarteko Jardunaldiak, bihartik Leioan Euskal Herriko Unibertsitatean iharraitzeko. Hogarria zegoen bezala, aste oroz izango dira euskalarien jardunaldiak, goizez akademilari bilkuraz eta arratsaldez atzerritarrei Euskal Herriko geografia, leku historiko eta artistikoak erakutsiaz, era berean agiri zaharrak gordetzen diren artxibo eta biblioteken berri emanez.

Partaide diren 25 atzerritarretatik 16-k txostenak eta 9-k aurkezpenak eskarriko dituzte, beste 15 Euskal Herrikoz 2 txosten eta 13 aurkezpen. Guziz, batek bi aurkezpen dituenez, hogeitahar hitzaldi emango dira. Ikerketan egoera, fonologia, tipologia eta konparaketa joskera, dialektologia, morfologia eta iker premiak aurrera begira izango dira honako gai nagusiak eta hitzaldi guziak inguru hortatik joango dira.

Lehen aldiz egiten dira holako bilkurrak eta jende askorentzat harrigarriak izan daitezke. Baina ekintza honekin, Euskaltzaindiak, bere sortzaileen mezua betetzen du. Beste zenbait gaiez aparte honako hau ere bete beharrezkoa zuenez.

Aurretiko artikuluetan, Jardunaldi hauen egitekoez gainera, lehenagoko euskalaririk aipagarrienen berriak eman nituen. Hainbeste zor dugun S. Altube zenagandik hasi eta Humboldt, Bonaparte eta Vinson atzerritar euskalarien berri emateaz. Orraldi hauetan beste batzuk bete nahi. Euskaltzaindiaren sortzaile izan zirenen nortasunez adieraztea. Horregatik, gaurkoan, laburki baino ez bada ere, sortzaile haien mandatua zertan den agerreraziko dut.

Azkue, Eleizalde, Kanpion eta UrkiXo izan ziren 1918an Oñatiko Batzar Nagusi haietan Euskaltzaindia sortzeko izendatuak. Eleizalde, beste zenbait lanen artean Morfologia baten egile zena, zoritxarrez, handik lasterrera hil zen eta etzuen izan bere nahiak betetzeko aukerarik.

Julio Urkixok ordea, "Estado actual de los estudios relativos a la lengua vasca" zeritzan hitzaldi bat irakurri zuen Oñatin bertan, 1918ko irailaren 3an. Lehenago ere holako lan bat egina zuen frantzezez (RIEV, vol. V, 1911). Gai hau izango da egun Haritschelharrek Gernikan agertuko duena. Garai hartatik honuntza abantaila handiak egin bai dira euskararen ikerketaz. J. Urkixo berak, behar bada, Oñatikoaz geroztik ezer guti eman zuen bide hortatik, baina egia esan, RIEV aldizkaria aurrera eramate lanak ez zion betarik utzi. Bere emaitza onuragarria izan zen beste alderdi askotatik.

Arturo Kanpionek ordea, helduden urtean gramatika aipagarri baten mendeurrena betetzen delarik, literaturaz landuenak ziren lau euskalkiren gramatika handia, beste merezimendu ohoregarririk badu gure oroitzapenean. J. Urkixok Oñatin agertu zuen gaiez frutu ederrik eman zigun, zeren euskararen ikerketaz egin zenaren berri aski luze eta sakon eman bai zuen bere ***Euskariana*** *saileko liburuetan. Adibidez, gogoangarriak dira sail hortan* ***Los origenes del pueblo euskaldun*** *izenez eman zituen hiru tomoak, 1927, 1931 eta 1936. urteetan agertuak. Euskal Herria bere antropologiaz, etnografiaz, arkeologiaz, historiaz eta hizkuntzaz aztertzean, Hizkuntzaren ageriz eman zituen berririk gehienak, bigarren tomoko 106. orrialdetik 431. orrialdean bukatu arte eta hirugarren tomoa oso osorik. Gainera, 1920 urtean, Euskaltzaindiaren eskariz eta Broussainen laguntzaz, L. Eleizaldek Oñatiko batzar hartan euskara idatziaren batasunez hartu behar ziren bideak markatu zituen joera beretan oinarrituaz, batasunaren teoriazko lehen txostena gertatu zuen.*

R.M. Azkue berak, teoria horietan oinarriturik eskaini zuen ***Gipuzkera osotua****, bide berdintsuak urratsez. Eta, funtsean, inork ezingo du ukatu gaur egungo joerak sortzaile haien mandatua iharraitzen ez duenik.*

Azkueren lanak, bestalde, S. Altuberenak joskeraz bezala, hiztegian eta morfologian oinarri oinarrizkoak dira. Azkue, gizon handia, benetan handirik bada. Hitzegi handi haren ondotik kantategi handi bat bildu zuen eta, gero, Euskaltzaindiaren eskariz, ***Morfologia vasca.*** *Liburu hau, oraindik orain ere oinarrizkoa da euskara ikertu nahi duenarentzat. Herri literaturaren bilketaz aparte, zenbait euskalki ere estudiatu zituen.*

Sortzaileen lanak ikusiz, inork ezingo du ukatu haien mezuz iharraitzen ez denik. Mitxelena, Lafitte, Villasante eta beste zenbaiten lan handiak aparte, hor daude beste bilketazko lan asko lekuko, Jardunaldi horietan aurkeztuko den ***Euskera*** *aldizkariaren "Index"ean ikus daitekeanez. Urte zailak izan baditugu ere, ez gara lotan egonak, berrogetabat tomoen aurkibideak ikustea besterik ez dago. Eta,* ***Euskera*** *aldizkaritik aparte ere bada lanik anitz, Liburu zuria, sozio-lingustiko ikerketa lekukoak eta abar. Euskaltzaindiak horrela bete bai ditu bere lanak sortzaileen mezuz.*

Juan SAN MARTIN

Hoy darán comienzo en Gernika los Encuentros Internacionales de Vascólogos, para continuar desde mañana en Lejona en la Universidad del País Vasco.

Participan 25 lingüistas de 10 países diferentes, con cinco ponencias y diez comunicaciones, aparte de 15 vascos con dos ponencias y trece comunicaciones. Cuyos temas se desarrollarán sobre fonología, tipología, sintaxis, dialectología en torno al estado actual de las investigaciones y perspectivas de las mismas con miras al futuro.

Con esta actividad, la Real Academia de la Lengua Vasca, continúa el mensaje recibido de sus fundadores. Principalmente de los tres representantes nombrados al efecto en aquel Congreso de Estudios Vascos celebrado en Oñate en 1918: R.M. de Azkue, A. Campión, L. Eleizalde, y J. de Urquijo.

Precisamente, el tema presentado por Urquijo al Congreso de Oñate fue un esbozo que se titulaba "Estado actual de los estudios relativos a la lengua vasca", tema que hoy desarrollará el señor Haritschelhar durante el acto de apertura.

Luis de Eleizalde murió joven para poder aportar trabajos a la institución naciente, aún así, son dignos su Morfología vasca y el discurso de Oñate en torno a la necesidad de la unificación del euskara escrito. Su teoría fue una importante aportación que más tarde desarrollarían, por mandato de la Academia, Campión y Broussain, en cuyas bases se asienta el **Gipuzkera osotua** de Azkue, y, por supuesto, tampoco se distancia la normativa actual en su fundamento básico.

J. de Urquijo estuvo excesivamente ocupado con la Revista Internacional de Estudios Vascos para poder atender personalmente a las necesidades del euskara; no obstante, fue muy importante su aportación a través de la referida publicación. Campión, autor de la Gramática de los cuatro dialectos literarios, informó en considerables síntesis los testimonios lingüísticos en los tomos segundo y tercero de **Los Orígenes del pueblo euskaldun** en la serie de sus **Euskarianas.**

Pero el gigante de los estudios del euskara, sin duda alguna, fue Resurrección María de Azkue, con su Diccionario trilingüe, el cancionero, **la Morfología Vasca** (obra fundamental, realizada por encargo de la Academia), las recopilaciones de la literatura popular y otros muchos trabajos, la mayoría publicados en el órgano **Euskera.**

La labor actual no es más que la continuación del mensaje recibido de los fundadores de Euskaltzaindia. Aparte de la gran labor personal de Michelena, Lafitte, Villasante y otros, se podrá apreciar en los 41 tomos publicados de **Euskera,** cuyo "Indice" por autores y materias se presentará durante las jornadas de vascólogos. Además, la Academia ha publicado otras obras como el Libro blanco, el estudio socio-lingüístico cuyo resumen se halla a la venta bajo el título **Conflicto lingüístico en Euskadi,** obras críticas de antiguos autores, etc.

Arturo Campion

Campion euskaltzale haundia parlamentari zen Madrilen, gure hizkuntzaren bereiztasunak eta eskubideak azaltzen hasi zen batez. Erantzune bat eman zion norbaitek: Zure argudioek ez dute balio, zuek ez bai duzu euskara mintzo.

Campionen nortasun guzia dardarazi zuen uste gabeko ateraldi horrek. Bere izpiritua hegalbera geldirik zen, eta ez zegoen euskaltzaleen artean atzera egiteko. Madrilen bertan, luzamenik gabe, bere bizian erabaki haundikoa izango zen erabaki bat hartu zuen: euskara ikastea.

Etxean sartu orduko jakinerazi zion bere emazteari, eta adiskide askoren oztopo eta trabei belarriak itxirik hartu zuen, bakardadean, baserriko bidea. Ez zen hirira itzuli euskara ikasi arte.

Euskal Herriak zor haundia du bere kondairan zenbait gizon ospetsurekin. Campion dugu baztertuetako bat. Beretzat ez baino, geuretzat bizikeriaren lotsa eta kaltea. Ahalki bada ere, hutsune gogorra bete nahian egitera noa bere aipamena.

Euskalarien Nazioarteko Jardunaldiak egitera goaz aurten Gernika-Leioan. Atzerriko maisu ospetsu hauek elkar ezagutuko dute, eta hiru egunen buruan guk ere zerbait ikasiko dugu munduan zehar euskara lanitzen duten gizon hauetaz. Eta zer dakigu etxekoetaz?

Iruñean jaio zen Campion lehengo mendearen erdialdera, 1854.eko maiatzaren zazpian. Ez zen, berez, euskal jatorrikoa, baina izpirituz eta bihotzez bai. Nafarroak bere foru eta eskubide nagusiak galdu berri zituen 1837-tik 1841-rako jorraketa lotsagarrian. Gure lurraldea probintzia mailara erori zen, izenez eta izatez menderaturik.

Gertakizun honek markatu zuen jaio berria. Bere bizitzako jokabidea herri minak bultzatzen zuen. Bihotzetik zetozkion bere ipui eraginkorren zirtadak, liburu zaharretan aurkitu zituen gure herriaren sustraiak, eta hizkuntzan ikusten zuen euskaldunon lokarria. Horrexegatik, hiru arlo hauetan eman zuen bere emaitza.

Idazle

Idazle mamitsua zen Campion. Predikari askoren esaera jantzi eta borobilduetan kutsaturik hasi bazen ere idazten, laburrenera jo zuen gero eta hizkuntza zorrotzean adierazten ditu burubideak.

Sorketako lanak baditu, historiagile da, eta hizkuntza azterketan aritu zen. Idazkeraz, ipui lanetan eta nobelagintzan atsegin agertzen zaigu, paper zaharretako berriak jasotzen begi oneko eta zehatz, mintzairari buruz jakitun.

Nahiz gehienik erdaraz idatzi zuen, euskarazko liburuak ere baditu, hala nola ***Orreaga,*** *euskalki guzietan argitaratua;* ***Denbora antziñakoen ondo esanak*** *eta zenbait gutun. Tolstoi-ren idazki bat Malexka ta Akuliña izenarekin euskeratu zuen.*

Bere lan nagusia, hala ere, ***Euskariana*** *izeneko bilduma dugu. Ezin ulertu dut zergatik ez den birrargitaratzen liburu oinarrizkoa. Harrobi aberats eta emankorra da. Euskal Herrian bada ikasnahia agertzen duen borondate oneko jende asko, eta azalkerian ibili gabe iturburura eramatea da Campionen liburutara bultzatzea. Gaurko taldekeria antzu eta politikeria merkean nun oinarritua badu.*

Batasuna

Nafar idazle hau euskaltzain oso zen, Eusko Ikaskuntza-ko zuzendari eta erdal akademiako laguntzaile. Bera zen ***Nafarroako Euskal Elkargoaren*** *sortzaile eta eragile.*

Euskararen etorkizuna ikuspegi zorrotzez begiratu eta ikusi zuen. Euskal Herriaren iraupenerako hizkuntza bakarra sortzea behar beharrezkoa iduritzen zitzaion, eta aspaldi gizon argienen ahotan zebilen asmoari buruz txosten bat eraman zuen, 1922an, Euskaltzaindira: "Informe a la Cademia de la Lengua Vasca sobre unificación del Euskera". Gaur gaurko arazoa.

Ez zituen horregatik euskalkiak arbuiatzen eta baztertzen. Batasunari buruz lanean ari zen bitartean, ***Lau Euskalkietako Gramatika*** *egin zuen. Bidelariari askotan gertatzen zaio, zuhaitzak ez diola oihana ikusten uzten, eta gaurko egoeran ere batuaren aurka ari diren batzuei, borondate onez behar bada, hori bera gertatzen zaie. Euskaltzaindia, batua bultzatzean, euskalkien etsaia dela esaten dute. Hori dioenak oihana sator zulotik begiratuz ikusi nahi du. Ikuspegi zabalagoa du Euskaltzaindiak.*

Dialektologia azterketa egin nahi du, herriz herri bilduz euskalki bakoitzaren aberastasuna. Horretarako batzordea izendatua du eta ikastaro bi gertatzen ari da bilketa lana egin behar dutenentzat. Atlas delako hizkuntzaren mapa egin nahi du.

Campionen ***Lau Euskalkietako Gramatikak*** *ere merezi du aipamen berezia, eta argitaratu zeneko mendeurrena 1984ean bait da, Arrasate eta Bergaran egin berri diren batzarreen antzeko bat egingo du Iruñean Euskaltzaindiak hemendik lau urtera. Gramatika gaiak aztertzen ari da, iadanik, batzorde berezi bat eta orduan ikusiko da urte hauetako lana.*

Hau izango da Arturo Campioni egindako omenaldia, lanari lanarekin erantzunez.

José María SATRUSTEGUI

Arturo Campión, ilustre historiador, literato y polígrafo navarro, es uno de los personajes modernos arteramente silenciados en aras de intereses bastardos, y a quien un día esperamos se haga justicia.

Nació en Pamplona el 7 de mayo de 1854, a los pocos años de la ignominiosa depredación que padeciera Navarra en su orgullo nacional y en sus derechos históricos. Esta circunstancia influiría decisivamente en la actuación y talante del vascólogo. Falleció en 1937.

Entre los títulos que ostentaba figuran los de académico de número de Euskaltzaindia, y correspondiente de la Española. Fue presidente de la Sociedad de Estudios Vascos, inspirador y promotor de la "Asociación Euskara de Navarra".

Además de sus obras propiamente literarias, se dedicó a la investigación histórica que recoge la colección **Euskariana** y supone una valiosa aportación documental para los estudiosos.

Como lingüista escribió "Ensayo acerca de las leyes fonéticas de la lengua euskara" (1884). "De las lenguas y singularmente de la basca como instrumento de investigación histórica". En 1922 presentó a Euskaltzaindia el "Informe sobre la unificación del euskera". Escribió también en lengua vasca.

Merece especial atención su obra titulada "Gramática de los cuatro dialectos". La Academia de la Lengua Vasca tiene programado un Congreso sobre gramática, que tendrá lugar en Pamplona en 1984, con motivo del centenario de la publicación de dicha obra. Las comisiones de trabajo están realizando ya los estudios que se darán a conocer con ese motivo.

Será un homenaje laborioso al infatigable trabajador.